

spodářských poměrů a měny, nastane i pořádek a rovnováha v příjmech a vydáních jejich hospodářství.

* * *

Souhrn daňové povinnosti občanovy¹⁵⁾ jest tudíž, jak jsme viděli, základní daň se státní přírůžkou (»válečnou«), pak s přírůžkami k účelům komunálních svazů. To však není ještě vše. Kromě komunálních přírůžek, obecních, okresních a zemských (resp. župních) jsou ještě přírůžky k jiným účelům. O přírůžkách zdravotních jsme již slyšeli. Jsou ale i přírůžky komorní (zák. z 29./4. 1868, č. 85, § 31), přírůžky školní a chudinské.

Teprv uvědomíme-li si celý tento obraz, vysvitne nám tíha jednotlivých daní přímých, a oprávněnost volání po nápravě. Reforma v tomto ohledu jest žádoucí. Reforma tato musí býti spojena i s celou úpravou finančního hospodářství státního, a to hlavně dvojměrím směrem: zmenšováním výdajů zbytných, pokud to poměry mocenské dovolí a lepším upravením příjmů. Práce ta bude obtížná, než nesnadnost díla musí nahraditi a ulehčiti vědomí jeho nutnosti a prospěšnosti.

Studentská statistika sociální.

(Kritické poznámky in margine pražského Dotazníku o sociálních poměrech studentstva vysokoškolského.)

K. K o u k a l (Brno).

Dvoječíslo (32—33, II) Studentského Věstníku ze dne 22. t. r. jest věnováno statistické akci, kterou podniká ÚSČS. ve spojení s Deutsche Studentenfürsorge. Poněvadž v Brně jest již druhý rok v proudu mohutná statistická akce pro zjištění sociálního postavení českého vysokoškolského studentstva, chci podati několik úvah o formě obojí akce, i, pokud mohu, o našich zkušenostech a výsledcích z ní.

Podobně jako činitelé brněnští rozhodli se i pražští ředitelé statistické akce pro jediné vhodné formu podobného podniku, individuální dotazník. Avšak již v daším podávají se valné odchylky obojí akce. Kdežto v Brně zamítnuta byla zásada anonymity dotazníku a naopak v roce 1922/23 zesílena individuální odpovědnost za uvedené údaje a jich přesnost tím, že se vyžaduje udání brněnské i mimobrněnské adresy vyšetřovancovy, rozhodla se Praha z důležitých příčin pro anonymitu údajů. O vhodnosti této zásady promluvíme později šíře.

Pokud se o b s a h u Dotazníku týče, shoduje se zhruba podnik pražský s akcí brněnskou. Rozdílly na první pohled nápadné jsou, že v pražském Dotazníku rozvedeny jsou otázky »Hygieny těla« a zdravotního stavu (odstavec D II, E) šířeji než v brněnské formě vyšetřování, za to však v něm úplně chybí otázky po du-

¹⁵⁾ V oboru daní přímých.

ševní kultuře studentově, respektive reflexu sociálních poměrů na ni. Nedostatek tento považují za chybu. Jiné chyby dopustili se redaktori pražského Dotazníku tím, že nepodali (alespoň dle otisku ve S. V.) žádných otázek povšechně doplňujících.

V jednotlivostech jeví se kritické srovnání obou Dotazníků asi takto:

Generalie nesou jasný znak rozdílného principu obou akcí. V Praze anonymita, v Brně zcela přesné zjištění individua. Odtud také možnost obšírnějšího rozebrání příslušných zjištění. Okolnost tato jeví se již v přesném rozlišení mezi řadovým číslem semestrů započítatelných a číslem semestrů, ztrávených na vysoké škole vůbec, i na vysoké škole jiného oboru, než jest ta, na níž se posluchač právě zapisuje.*) Tím se zachycuje fluktuace posluchačstva mezi jednotlivými vysokými školami, resp. jejich odbory (fakultami), dále pak zjišťuje se význam sociálního postavení studentova pro jeho píli. (Nouze a z ní plynoucí nutnost pravidelné dlouhodobé výdělečné činnosti má též účinek jako nedostatek píle a malá potřeba ukončení studií v době nejkratší: rozdíl mezi počtem semestrů započítatelných a zapsaných se zvětšuje.)

V brněnském Dotazníku chybí otázka, již uvádí pražský (7.): kolik měsíců Jste byl(a) minulého roku mimo sídlo vysoké školy (t. j. od 1. října 1921 až do 1. října 1922) Tuto otázku, ač zajímavou, považují za sociálně irrelevantní. Jest sice možno — a zjistiti to není bez zajímavosti — že někdo z příčin sociálních (na př. nedostatek prostředků) nemůže opustiti universitní velkoměsto, totéž však je možno z důvodů ryze osobních, které se sociálním postavením jednotlivcovým nejsou vůbec v nejmenším vztahu a pod. Výhody z této otázky plynoucí nikterak nevyváží složité počítání, nutného vzhledem k tomu, že údaje žádané jsou pro celý rok. Ostatně otázka není zcela jasná. Mluví se v ní o měsících, patrně asi kompaktních. Dejme tomu, že někdo podnikl asi pětkrát kratší, řekněme, čtvřidenní výlet. Plyne z toho, že byl $\frac{2}{3}$ měsíce mimo sídlo vysoké školy?

Devátá otázka pražského Dotazníku vystihuje rodinné poměry (a to jest sociální činitel prvního řádu!) pouze úryvkovitě a následkem toho nedostatečně. Neboť byl by docela falešný dojem o sociálním postavení studenta, na př. syna vyššího úředníka, nevíme-li, že má celou řadu nezaopatřených sourozenců.

Peněžitím u hospodářství studentovu věnuje pražský Dotazník odstavec B, brněnský G. Otázky brněnského Dotazníku (jako brněnský Dotazník celý) důkladněji rozvedeny a látku doleko více vyčerpávají. Předností jeho také jest, že požaduje součet všech příjmů studentových, čímž nutí vyplňujícího studenta k nové revisi údajů. Proti tomu považují za výhodu Dotazníku pražského, že výslovně žádá počet podpor, přijatých

*) Letos stěžovalo si mi několik osob, že 6. otázka brněnského Dotazníku nevystihuje zcela přesně svého úkolu. Lépe by zněla: Kolikátý (započítatelný) jest tento semestr Vašich studií na této fakultě? neb nějak podobně.

ve formě poukázek na stravu v Mense, i jejich peněžní cenu. Dále za velmi vhodnou pokládám v pražském Dotazníku otázku 12., která se zabývá d l u h y studentovými, třídíc je na půjčky na úrok a bezúročné. Snad by neškodilo uvést zde otázku po jiných peněžních závazcích vyšetřovancových. Je-li právě probraná otázka pražského Dotazníku velmi chvályhodná, jest již následující tabulka, mající býti vyplněna údaji o výdělečné práci studentově, velmi neuspokojující. Předně z toho důvodu, že již užití tabulky není vhodné při rychlosti, s níž je nutno při vyplňování dotazníku v době zápisu počítati. Tabulky pro její přehlednost jest spíše užití při zpracovávání dat sebraných, nikoli při jich sbírání. Za druhé pak není možno, aby otázky v tabulce uvedené aspoň z části vystihly v tomto směru panující pestrosti skutečných poměrů. Totéž platí ještě ve zvýšené míře o tabulce, sbírající data o stravování.

Druhý oddíl odstavce »Hygieny« jest věnován »H y g i e n ě t ě l a«. Pražská redakce tuto otázku zvlášť rozvedla, ačkoli ani v Brně nebylo na ni zapomenuto. Není zde sice 30. otázka pražského Dotazníku, avšak uvede-li student v odpovědi na 50. otázku Dotazníku brněnského členství v některém spolku tělocvičném neb sportovním, možno míti za to, že tam neplatí příspěvky jen z touhy po ukájení svého společovacího pudu. Vhodným doplňkem jest pak otázka 54., v níž nutno uvést nejen sporty pěstované v klubech, nýbrž i soukromě provozované systematicky nebo příležitostně. Tím i brněnský Dotazník zhostil se svojí úlohy v tomto směru stejně dobře jako pražský.

Ten však nejspíše zklame tam, kde se domnívá, že daleko předstihl brněnskou statistiku. Jest to odstavec E pražského Dotazníku »Z d r a v o t n í s t a v«, který považuji za pravou perlu nedostatečné znalosti studentovy nálady. Připadá mi, že studentští zástupci v redakci pražského Dotazníku si sami nepředložili 32. otázku svého elaborátu: Jsme krátkozrací (ano, ne)? Jenom touto vadou dovedl bych si vysvětliti, že pro tak pochybný výsledek, s nímž s zcela jistě pátrání v tomto směru potká, opuštěna byla zásada neanonymity a osobní odpovědnosti za uvedené údaje. Než věc je vážná. 34. otázka pražského Dotazníku zní: Jste nebo byl(a) Jste pohlavně nemocen(na) (udejte nemoc) — kolikrát. Buď tedy domnívali se jeho redaktoři, že pohlavní choroby patří mezi studentské choroby s o c i á l n í (t. j. choroby, podmíněné sociálním postavením studentovým a z něho se prýšící) nebo aspoň považovali zjištění počtu venericky nemocných za zvlášť důležité, a proto žádoucí. Že by pohlavní choroby patřily k sociálním chorobám studentským (jako jsou na př. krátkozrakost, tuberkulosa plic, zkřivení páteře, chudokrevnost a pod.), pochybuji. Nelze podceňovati sociální význam těchto chorob a nutno uznati sociální podklad jich vzniku (na př. souvislost jich se zjevem pozdního sňatku u intelligence). Ale zase naopak jsou sexuální nemoci ve velmi značné míře podmíněny individuálními založením každého jednotlivce, především po stránce mravní. A právě tento mravní podklad jest známkou, že se

jedná o zjev sociálně druhotný, to jest spočívající na basi jiných sociálních podmínek a se změnami této base změnám podléhající. Dále třeba upozorniti na to, že ze získaných dat nelze si činiti zvláště významných závěrů na studentstvo jako celek. To z toho důvodu, že i ve studentstvu dosud žijeme v přímých následcích války, zejména ovšem v mravních sférách, kam podobné otázky především patří. Mnoho studentů, dosud na vysokých školách dlících, sloužilo ve zbrani ve všelijakých poměrech a z nich — nevím, jak mnozí, řekněme tedy někteří — jistě přinesli si domů vysvědčení své nezachovalosti právě v podobě venerické choroby. Leckoho z řad studentstva strhl také poválečný vír požívačnosti, na jehož dně upadá stržená obět v balno mravního, duševního i tělesného rozkladu, nejmarkantněji representovaného právě venerickou nemocí a jejími následky. Ale věřím, že všechno to jsou zjevy výjimečné a přechodné, že studentstvo ve své podstatě není ještě tak zasaženo mravním rozkladem a že k výstřelkům v tomto směru náleží jen jeho spodina. A přihlásí se podobní dobrovolně k svojí chorobě? Pochybuji o tom. K zjištění dat o rozšíření venerických chorob mezi studentstvem (zájmovosti a významu podobnému zjištění nikdo neupírá) nutno postupovati jinými cestami. Buď shrnutím statistického materiálu o návštěvě příslušných klinik a odborných lékařů, buď dobrovolnou statistickou akcí, věnovanou jedině tomuto účelu, již potom bylo by možno rozšířiti na celou oblast sexuálně mravního života. Že takové údaje musí býti přísně anonymní, rozumí se samo sebou.**)

V každém případě jest povážlivým vydáním v šanc výsledků celé akce, smísi-li se tak delikátní otázky s důležitými, ne-li pro sociální postavení rozhodné většiny studentstva významnějšími otázkami, za jichž zodpovězení však vyšetřovaný jednotlivec bez pocitu studu veřejně může se postaviti. Jak postupovala v tomto ohledu redakce brněnského Dotazníku? Předně vyloučila předem veškeré otázky po mravním, tedy i sexuálně mravním chování vyšetřovancově a jeho následcích (to souvisí se zamítnutím zásady anonymity, jak bylo provedeno hned na počátku). Za druhé spokojila se v pátrání po zdravotním stavu studentově otázkou (č. 13), kterou pro zajímavost uvádím: Považujete se za zdravého? Ne-li, a) o jakých svých nemocech neb tělesných vadách víte? b) Jak dlouho kterou trpíte? c) Zhoršil se během posledního studijního roku Váš zdravotní stav, čím a jak? Za velmi zajímavou považují tuto otázku proto, že v tomto důležitém bodě žádá nejenom snad objektivní (pokud je možný) posudek lékaře, nýbrž především subjektivní dojem studentův. (Brněnský Dotazník vůbec — na rozdíl od pražského — velmi si cení subjektivního dojmu vyšetřovaného studenta. Srovnej v tom směru gále otázky 27 d), e), 32—37. Nevím, je-li věc chybou! Dává-li

**) Podobné podniky se daly, dosud však, bohužel, jen velmi sporadicky. Posléze vylíčenou akci podnikli již několik let před válkou studenti moskevské university. Výsledky, dosti pravděpodobné, ukázaly

to dosud tu a tam nevychovaným studentům snad příležitost k nemístným odpovědím, dojde věc u objektivního kritika — lze doufat — v budoucnosti též u všeho studentstva na dotazy odpovídajícího zasluženého pochvalného uznání.) Neméně jest významnou proto, že upozorňuje studenta na bedlivé sledování jeho zdravotního stavu a požaduje od něho výsledky tohoto pozorování, zejména nepříznivé změny a jich příčinu. Jsou-li v odpovědích na uvedenou otázku též ohlašovány nemoci venerické, nevím. Podle výsledků mohlo by býti pro příště určeno, neměly-li by býti některé nejčastější choroby vyděleny a jim věnovány zvláštní otázky (na př. krátkozrakost). Jinak považují brněnský Dotazník v tomto směru za úplně vyhovující.

Poslední odstavec pražského Dotazníku odbývá dvěma otázkami důležitou věc. Jedná se o zásobení jednotlivého studenta šatstvem, obuví »atd.« (?). Po této stránce je brněnský Dotazník, řekl bych, sociálnější. Souvisí to s jeho koncepcí jako žádosti (v určitém směru) ku Sboru sociální péče.

Úvahy právě uvedené lze tedy shrnouti takto: pražský Dotazník nepoužil patrně v náležitě míře zkušeností brněnského podniky, neodhadl jeho vůdčích motivů a předností. Šel vlastní cestou. Avšak nezašel-li na scestí, ukáže budoucnost. To platí především o tom, kde pátrá po věcech zcela intimních bez ohledu na jich sociální význam.

Prof. Dr. Cyril Horáček šedesátníkem.

7. listopadu letošního roku oslaví česká veřejnost národohospodářská významné jubileum. V nehlučné, skryté, ale činné práci dožije se šedesátých let přední representant politické ekonomie na naší universitě profesor Dr. Cyril Horáček. Sledujeme-li vzrůstající zájem právníckého dorostu o otázky národohospodářské, nemůžeme upříti, že vedle faktického významu, který denní život dnes národohospodářským problémům přikládá, je to především zásluha našich akademických učitelů a mezi nimi zajisté i prof. Horáčka, že národní hospodářství, dříve jako státovědecké studium vůbec přehlížené, stalo se jedním z hlavních, nejdůležitějších oborů právníckého vzdělání a že fakulta, kdysi jen výchovou civilistů vynášená, odchovala také řadu vynikajících pracovníků národohospodářských. Svým dílem staví se prof. Horáček důstojně po bok profesoru Bráfovi. Stejně jako on věnoval zvláštní zřetel politice zemědělské, třeba se literárně dotkl jen nejdůležitějších problémů dočasného stavu zemědělské výroby, i dílo prof. Horáčka větším dílem obírá se politikou zemědělskou. Vedle studií »Příspěvek k otázce agrární« (1894) a »Výminek« (1900), je to především obsáhlé zpracování zemědělské politiky, podané v druhém díle známé »Učebnice národohospodářské politiky« (1914). Prof. Horáček zde v rozsahu učebnice zajiště převyšujícím, vybudoval vědecké základy naší zemědělské po-